

IJmker

Gezien de overdrachtssommen en de winsteijfers kan dit er best wel af. Daarom is een wettelijke bepaling op dit punt dringend gewenst.

Een ander aspect van onze economie is, dat in een tijd van hoogconjunctuur een aantal bedrijfstakken in grote moeilijkheden verkeren. Genoemd worden daarbij de textiel, de schoenenindustrie, de confectie-industrie, de metaalindustrie, de strokatonindustrie en de scheepbouwindustrie. In deze bedrijfstakken zijn ongeveer 600 000 werknemers werkzaam. In kringen van economen wordt dan ook verwacht, dat de moeilijkheden zullen leiden tot het sluiten van een aantal bedrijven, gepaard gaande met massa-ontslagen. Daarvan zijn een reeks voortekenen aanwezig. Vanmiddag is al genoemd de haardenfabriek van Beckers in Bergen op Zoom, waar 600 man van de ene dag op de andere op straat werden gezet en het textielbedrijf van Spandón in Tilburg waar eveneens 600 werknemers met eenzelfde lot worden bedreigd.

Ik wil vanmiddag niet spreken over de maatregelen die van de zijde van de Regering ten aanzien van de industrie zouden moeten worden genomen. Ik zou wel de Minister willen vragen, te bevorderen, dat op korte termijn maatregelen worden genomen om de betrokken werknemers, wat betreft hun positie, veilig te stellen. De C.P.N. meent nl. dat er een werkgelegenheidsfonds moet worden gesticht door de Regering en het bedrijfsleven. Uit dit fonds kunnen alle sociale gevolgen voor het personeel, die voortvloeien uit fusie of reorganisatie, worden betaald. Verder zouden uit dit fonds bedragen kunnen worden geput om met sluiting bedreigde bedrijven over te nemen tot de moeilijkheden zijn overwonnen of tot de werknemers andere gelijkwaardige arbeid hebben gevonden. Eventuele herscholing of omscholing zou eveneens door een dergelijk fonds kunnen worden gefinancierd. De financiële middelen voor zo'n werkgelegenheidsfonds zouden moeten komen uit bijdragen van ondernemers en uit 's Rijks kas door heffing op winsten van grote ondernemingen, banken en verzekeringsmaatschappijen en een heffing bij fusie naar de waarde van het overgenomen bedrijf. Hierdoor kan een garantie voor de positie van de werknemers worden geschapen. Deze belangen spelen in de economie nu eenmaal mee en daarom dient ook - ik ben dit met de heer Verburg van mening - de Minister van Economische Zaken aandacht voor dit probleem te hebben en de stichting van een werkgelegenheidsfonds te stimuleren.

Ik wil voorts spreken over de vooruitzichten in de economie van ons land.

De koersen van de effectenbeurzen vormen ten dele een afspiegeling van de economische positie in de diverse staten. Een feit is dat de koersen van de aandelen, genoteerd aan deze koersen op dit moment lager zijn dan op 1 januari van dit jaar. Zo ligt Wallstreet bij voorbeeld 20 pct. lager, Amsterdam 12 pct., Tokio 20 pct., Londen 23 pct. en de Westduitse beurs ligt zelfs 25 pct. lager. In een artikel in de „N.R.C.“ werd dan ook de vraag naar voren gebracht of zich hier een herhaling van 1929 dreigde voor te doen. De situatie is thans een andere dan die van 1929, hetgeen echter niet wegneemt, dat ook nu grote terugvallen in de economie mogelijk blijken. Weliswaar hebben de belangrijkste kapitalistische landen hun economische politiek onder druk van de gebeurtenissen van 1929 gewijzigd en hebben zij de ideeën van de Britse econoom Keynes in praktijk gebracht, maar deze economische politiek komt erop neer, dat de staat als een regulator van het economische proces optreedt en door zijn bestedingen de werkgelegenheid stimuleert of afremt. In deze economische politiek past ook de methode van de opvoering van de bewapening, die ook in de jaren '30 in Duitsland is gebruikt om de economische crisis te bestrijden, echter om een nog grotere crisis uit te lokken. De aantasting van de koopkracht door middel van de georganiseerde inflatie vormt ook een onderdeel van deze economische politiek. Er is echter duidelijk een crisis in de leer van Keynes te bemerken, die wordt gevormd door de snelle geldontwaarding tijdens het hoog houden van het peil

IJmker e. n.

van de werkgelegenheid. Het economische proces verloopt dan ook met grote schommelingen: perioden van werkloosheid worden afgewisseld met die van een overspannen arbeidsmarkt, waarmee min of meer snelle stijgingen van de inflatie gepaard gaan. In de Verenigde Staten gaat de daling van de beurskoersen gepaard met een daling van de productie en met een aanzienlijke stijging van de werkloosheid. In West-Europa gaat de daling van de beurskoersen niet gepaard met een daling van de productie en houdt de hoogconjunctuur nog aan. De sterke prijsstijgingen echter in West-Europa zullen ongetwijfeld moeten leiden tot een vergroting van de werkloosheid. Zelfs op dit moment - de gunstige tijd van het jaar - bedraagt de arbeidsreserve in ons land toch nog altijd 43 000 personen; ongetwijfeld een groot aantal voor een hoogconjunctuur. Ik zou dan ook graag van de Minister willen vernemen, wat de vooruitzichten voor de Nederlandse economie zijn en welke invloed de ontwikkeling in de economie van de Verenigde Staten zal hebben in Europa en ook in ons land. Ook zou ik graag van de Minister willen vernemen, welke maatregelen hij denkt te nemen om het proces van prijsstijgingen tegen te gaan, zonder de koopkracht van de Nederlandse bevolking aan te tasten en zonder ook de werkloosheid te vergroten.

De heer **Horbach** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! In de economische theorie en politiek wint het regionaal economisch aspect steeds meer terrein. Het ruimtelijk evenwicht immers is een wezenlijke noodzaak geworden om te komen tot een optimale welvaarts- en welzijnssituatie. Het probleem stellen geeft echter tegelijkertijd aanleiding tot het nemen van een veelvoud van vraagstukken die hierbij een rol spelen. Telkens weer blijven wij een situatie constateren, waarbij de vraag naar voren komt of onze welvaart en ons welzijn op een aanvaardbare wijze over ons land zijn verdeeld. Het probleem van de Randstad Holland ten opzichte van overig Nede land is reeds geruime tijd onderkend. Men kan stellen dat bepaalde gebieden overgedoseerd zijn in verschillende opzichten, terwijl er aan de andere kant gebieden zijn die manifesteren in de welvaartsontwikkeling achter blijven. Beide situaties vragen om maatregelen, het is het vraagstuk van ruimtelijke evenwichtige ontwikkeling en het doelbewust beïnvloeden van het toekomstige verloop van het economische proces om uiteindelijk een optimale verhouding te creëren tussen we kén, wonen en recreëren. Naast de economische doelstellingen van de decentralisatie en van evenwichtige spreiding speelt thans meer dan ooit het vraagstuk van de ruimtelijke ordening en de milieuhygiëne in de meest uitgebreide zin des woords een zeer belangrijke rol. Het is ook om deze reden dat men op het ogenblik probeert te komen tot kwantificering van negatieve effecten bij een te cumulatief samenballingsproces. Wil men voorkomen dat in de privaat-economische sector zodanige contra-effecten gaan ontstaan dat het geheel onwerkbaar wordt, dan is een doelbewust en stringent beleid nu meer dan ooit noodzakelijk. De activiteiten van de overheid in het verleden waren gericht om de spreiding sterk te bevorderen, om tegelijkertijd structureel zwakke gebieden nieuwe impulsen te geven, om herstructureringsgebieden transformatiemiddelen te verstrekken en om achtergebleven gebieden te stimuleren. Met waarderend moet worden gesproken over de activiteiten die in de afgelopen jaren zijn ontplooid. De interventie van de overheid in de verschillende regio's heeft positieve resultaten opgeleverd. Bij een balansopname echter is het moeilijk structureel de juiste situatie te onderkennen. Beschouwingen over deze problematiek dragen gemakkelijk met zich de conjunctuursituatie waarin de beoordelaar op dat moment verkeert. Ik wil hierbij citeren uit „de nota inzake de sociaal-economische aspecten van het in de jaren 1968 tot en met 1972 te voeren regionale beleid.“ Op pagina 1, tweede alinea staat het volgende vermeld:

„Leek aldus de economische versterking van de regionale structuur een bemoeidigende ontwikkeling te verto-

Hoofdstuk

nen, de verschijnselen die in de loop van 1966 reeds hun schaduwen vooruit wierpen en gedurende 1967 duidelijk aan het licht kwamen, hebben ons opnieuw en ten dele in versterkte mate geconfronteerd met de ernst en de omvang van de structureel zwakke gebieden."

Een alinea verder -- en ik citeer --

"Ten dele hield de ontwikkeling die ongeveer twee jaar geleden inzette verband met het algemeen conjunctureel verloop. Men realiseerde zich echter spoedig dat de excessieve en aanhoudende hoge conjunctuur in de eerste helft der zestiger jaren zowel een bijdrage had geleefd tot de gunstiger geworden ontwikkeling in de verschillende regionale gebieden, alsook een stuk van de ernstige structurele problemen had verhuld."

De vraag die onze fractie naar aanleiding hiervan zou willen stellen is of de bewindslieden van mening zijn dat in de situatie van vandaag een analogie te trekken valt met betrekking tot de constatering in het bovenstaande citaat. Het vanzelfsprekende gevolg van deze vraag is dan ook of het effect van het gevoerde beleid op dit moment reeds zodanig is voor enkele of meerdere gebieden, dat een wijziging van dit beleid voor de hand zou liggen dan wel of de stimulering voor bepaalde gebieden nog krachtiger zou moeten worden voortgezet. De huidige conjunctuurfase heeft ongetwijfeld effecten gehad en daarom zou het belangrijk zijn te vernemen in welke mate dit voor enkele gebieden het geval is geweest en in hoeverre de doelstellingen aldaar zijn bereikt dan wel niet bereikt.

In het maandblad van het Centraal Bureau voor de Statistiek van maart 1970 is een interessante beschouwing opgenomen over het vraagstuk van de bevolkingsspreiding. Hierin wordt tevens een projectie gegeven voor het jaar 2000. Gepoogd is namelijk het accres der bevolking regionaal te kwantificeren met het doel de discussie en het denken over de toekomst te bevorderen. Alhoewel deze cijfers de tendens aangeven van een versterkte binnenlandse migratie en een afvloeiing van 24 pct. van het natuurlijke accres voor de komende 30 jaar uit Noord- en Zuid-Holland, blijft de dichtheid van de bevolking desondanks sterk toenemen. In cijfers uitgedrukt van 836 naar 1086 inwoners per km². Voorts wordt geconstateerd dat voor de noordelijke provincies rekening moet worden gehouden met een afvloeiing van 6 pct., voor Limburg met 18 pct. van de natuurlijke toename. Op welke wijze men ook over deze cijfers mag denken, zij dwingen ons met de inzichtelijkheid van vandaag het beleid van morgen iedere keer opnieuw kritisch te toetsen, om de ruimtelijke structurering zodanig te richten dat de spreiding over het land van welvaart en welzijn optimaal wordt gerealiseerd. De middelen voor ontwikkeling van het beleid in regionaal-economische zin kan men globaal indelen in drie hoofdgroepen waarbij uitdrukkelijk gezegd dat deze hoofdgroepen niet gerelateerd zijn aan de normale regels zoals die thans bestaan, te weten:

1. het stimuleringsbeleid gespreid over een groot aantal provincies van het land, waaronder dus ook de achtergebleven gebieden;
2. een herstructureringsbeleid, gericht op transformatie van de regio;
3. een beleid ad hoc waarmee bedoeld is het ingrijpen in en het eventueel corrigeren van concrete situaties die zich plotseling gespreid over het gehele land bij bepaalde bedrijven of bedrijfstakken voordoen.

Mochten wij reeds een vraag stellen omtrent de typische stimuleringsgebieden, thans willen wij even stilstaan bij een gebied waar van men zou kunnen stellen dat het in verschillende opzichten achtergebleven is: „het noorden des lands". De vele publicaties in de afgelopen tijd hebben gelukkig aanleiding gegeven dat dit gebied in het centrum van de belangstelling staat en terecht. Het versneld inhalen van een achterstand vanuit het oogpunt van een welvaartspreiding is hoogst urgent.

De memorie van antwoord geeft daar blijk van en het is de Regering ernst met het nemen van maatregelen. Van de 54 000 beroepswerkers in de landbouw wordt verwacht dat het er in 1980 nog 30 à 35 000 zullen zijn. Misschien is dit laatste getal nog erg optimistisch indien men de versnelde ontwikkeling waarneemt op het terrein van de landbouwinvestigatie. Gaarne zouden wij aan de bewindslieden de vraag willen voorleggen of deze ontwikkeling op het agrarische terrein aanleiding heeft gegeven tot een gezamenlijke beleidsbepaling van de bewindslieden van Landbouw en Economische Zaken bij het nemen van maatregelen op langere termijn. Het weerstandsvermogen en de groeimogelijkheden van het bedrijfsleven zullen nader moeten worden onderzocht om ook in dit opzicht beleidsmaatregelen te kunnen nemen. Een versnelde verbetering van de infrastructuur is een primaire noodzakelijkheid om het noorden aantrekkelijker te maken als vestigingsgebied. Overbelasting van andere delen van Nederland zou op deze wijze kunnen worden teruggebracht door een autonoom proces van vestigingsmogelijkheden in het noorden op gang te zetten. Het is de duidelijke mening van onze fractie dat uit overwegingen van distributieve rechtvaardigheid het noorden des lands geholpen zal moeten worden met geëigende middelen om mogelijk te maken dat een belangrijk gedeelte van de te creëren werkgelegenheid zich op dit gebied zal richten. Het vereist een pragmatisch beleid, waarbij de beoordeling wellicht een ad hoc beoordeling zal moeten zijn die niet al te zeer ingekapseld is in formele regels. Een vraag is voorts nog de relatie tussen de aardgasvondsten en het gewest zelf. Deze vraag komt voort uit de achterstandssituatie. In hoeverre is de overheid bereid bij het ontstaan van een nieuwe situatie met betrekking tot de gasvondsten, gezien binnen het licht van de structurele achterstand, opnieuw te bezien op welke wijze de noordelijke regio hierin zou kunnen deel hebben?

De Bestuurscommissie Noorden des lands heeft in december 1969 aan de toenmalige Minister van Economische Zaken een schrijven gericht met de vraag om te bevorderen dat eventuele toekomstige vestigingen, verband houdende met de kalium- en magnesiumvondsten, in het noorden des lands zouden kunnen worden geëffectueerd. Mogen wij van de huidige bewindslieden vernemen of de positieve beantwoording van deze vraag in het schrijven dd. 19-12-1969 aan de Bestuurscommissie, door hen momenteel wordt onderschreven?

Een ander gedeelte van de vraagstukken oriënteert zich op de herstructureringsgebieden, in de meest sterke mate op Zuid- en Midden-Limburg en voorts op Tilburg en Helmond. Het verstuurd beeld waarvan in de aanvang van deze beschouwing werd gesproken speelt hier een belangrijke rol. Aan de vraag naar arbeidskrachten kan op het ogenblik nauwelijks worden voldaan en de schijn is aanwezig dat de problemen tot een minimum zouden zijn gereduceerd. Met betrekking tot Zuid-Limburg wordt deze misvatting voor een belangrijk gedeelte in de hand gewerkt door de sterk gestegen pendel van de afgelopen maanden naar West-Duitsland. Het hogere nominale loonniveau en de revaluatie van de mark hebben de verschijnselen nog versterkt. Het zal duidelijk zijn dat een lichte bries in West-Duitsland al spoedig leidt tot een storm in het Nederlandse gebied en dat op dat moment de werkloosheidscijfers in Limburg onrustbarend zullen stijgen. De pendel bedraagt op dit moment 10 000 personen. Een tweede belangrijke aanwijzing van het verstuurd beeld is het vraagstuk ontstaan door de vervroegde pensionering waardoor einde 1969 circa 6000 man aan het normale productieproces waren onttrokken. De ervaring heeft uitgeezen dat bij het sluiten der mijnen de helft van het personeel in het normale arbeidsproces terecht komt en dat het andere gedeelte of vervroegd wordt gepensioneerd of wordt geplaatst in de sociale werkplaatsen. Het behoeft geen betoog dat deze verschijnselen, geraad gaande met een sterke groei van de beroepsbevolking, het probleem voor Zuid-Limburg sterk compliceren. De absolute noodzakelijkheid van het op peil houden van de industrievestigingen en uitbreidingen is zonder meer een gegeven. Daarom

Horbach

moet het betreurd worden dat de uitbreidingspremie is gereduceerd van 15 tot 10 pct. Dit geldt te meer uit het oogpunt van concurrentie van de direct omliggende Belgische gebieden. Om een indruk te geven van de ontwikkeling in Belgisch Limburg moge worden gerefereerd naar enkele uitspraken van de staatssecretaris van Economische Zaken van België alsmede de directeur van de Limburgse Economische Raad op 12 maart jongstleden. In 1969 werden 20 definitieve beslissingen genomen door nieuwe bedrijven voor een totaal investeringsbedrag van 356 mln met een creatie van 5400 arbeidsplaatsen en een geïnvesteerd bedrag van de overheid van 12,6, zijnde een bedrag van 54,8 mln. Verwacht mag worden dat het gedecentraliseerde beleid dat in België aan de lagere overheid grote bevoegdheden geeft, ook in financieel opzicht, in versterkte mate zal worden voortgezet. Met dit verschijnsel wordt de gehele grenslijn geconfronteerd, vanaf Zeeuws-Vlaanderen tot en met Vaals. Hetgeen over Zuid-Limburg is gezegd, geldt, weliswaar onder andere omstandigheden, voor Tilburg en Helmond. De recente ontwikkelingen aldaar geven duidelijk aanleiding om de maatregelen in dit opzicht voort te zetten.

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de mededeling dat in de memorie van toelichting op de begroting van Economische Zaken voor 1971 nader zal worden ingegaan op de taak en de structuur van de kamers van koophandel in de toekomst. Is die memorie van toelichting er eenmaal, dan zal ik er gaarne met de Minister over discussiëren.

Zoals reeds bij het regionaal economisch beleid werd opgemerkt, komt het internationale overleg bijzonder moeilijk op gang. In de regio's worden tussen verschillende gemeenten en tal van andere instituten en organen, overlegsituaties tot stand gebracht, die echter in het algemeen weinig concrete resultaten opleveren. De vraag die wij hierbij aan de bewindslieden zouden willen stellen is, of de bewindslieden regelmatig contact hebben met hun buitenlandse ambtenaren over gezamenlijke ontwikkelingen in de grensstreken. Men kan niet aan de indruk ontkomen dat de gebrekkige bevoegdheden van de E.E.G.-Commissie in dit opzicht niet tot resultaat kunnen leiden, omdat de nationale regeringen de bevoegdheden te stringent aan zich houden. Ik kan mij ook niet aan de indruk onttrekken, dat de organen die zich met deze samenwerkingproblematiek bezighouden te weinig institutionele bevoegdheden krijgen van de centrale overheid om dit overleg voldoende inhoud te geven. In verband hiermede zouden wij de vraag willen voorleggen wat de huidige stand van zaken is in het gesprek over het E.E.G.-structuurrapport van de driehoek Aken-Luik-Maastricht en waarom van deze studies tot op dit moment niets is verschenen. Het moet ons van het hart dat, ondanks alle integratiepogingen, ieder land in dit opzicht zijn eigen gang gaat en wederkerig weinig rekening houdt met de integratievraagstukken van de toekomst.

Afstappend van deze internationale vraagstukken, thans enkele opmerkingen en vraagstukken over het midden- en kleinbedrijf. Mede gezien het feit dat de Nota Midden- en Kleinbedrijf aan de overzijde nog geen behandeling heeft gekregen, zullen wij ons dan een oordeel omtrent deze materie thans onthouden. Kunnen de bewindslieden nadere mededelingen doen omtrent de stand van zaken van de Commissie Fiscale Positie Zelfstandigen die in 1968 werd aangekondigd. Welke stand hebben de werkzaamheden en wanneer mogen de eerste publicaties worden verwacht?

Voorts zouden wij de vraag willen voorleggen of thans reëel te verwachten valt dat België op 1 januari 1971 de b.t.w. zal gaan invoeren. Alhoewel deze vraag niet geheel ligt op het departementale vlak van de bewindslieden, zouden wij tevens willen vragen of het juist is dat de tariefstellingen voor de b.t.w. in België aanleiding geven tot concurrentievervalsing. Zou het mogelijk zijn in overleg met de ambtenaren van Financiën een en ander na te gaan en te bezien in hoeverre van deze harmonisatie in feite wordt afgeweken.

Hedenmorgen las ik in de pers, dat gisteren een ministersconferentie heeft plaatsgevonden in Luxemburg. Er werden

mededelingen gedaan over eventuele unificatie van enkele accijnzen. Ik zou het op prijs stellen indien de Minister over dit overleg mededelingen deed. Er zijn enkele belangrijke zaken aan de orde. Ik dank onder andere aan het uitstel van de unificatie van accijnzen. Ik weet dat dit duidelijk een zaak van het Departement van Financiën is. Gezien het belang van de materie zou ik er thans echter wel iets over willen vernemen.

Een belangrijke sector van het midden- en kleinbedrijf is de horecasector. Het is bekend dat met name een groot aantal bedrijven uit deze kring een moeilijke periode doormaken. Wanneer men cijfers beziet over de omzetontwikkelingen, over de winsten en over de arbeidsproductiviteit, is het duidelijk dat de horecasector in een positie verkeert die momenteel niet benijdenswaardig is. Verschillende oorzaken liggen hieraan ten grondslag. Oorzaken, welke binnen de bedrijfstak zelf liggen en andere die van externe aard zijn. Thans moge de hoop worden uitgesproken dat een grootscheeps structuuronderzoek nadere inzichtelijkheid zal verschaffen in de problemen van deze bedrijfstak. Het is duidelijk dat de kostenontwikkeling de winstmarges aldaar aanmerkelijk verknipt, waarbij het stringente prijsbeleid eveneens een belangrijke rol speelt. De arbeidsintensiteit van het produkt is hoog en de stijging van de loonkosten van de afgelopen jaren heeft geen uitdrukking gekregen in de prijzen. Gaarne zou ik aan de bewindslieden de vraag willen voorleggen of in overleg met het betreffende bedrijfsleven niet op korte termijn een gesprek kan plaatsvinden om de meest harde kanten van het prijsbeleid weg te nemen. Mede in verband met de grote concurrentie op dit vlak mag redelijkerwijze verwacht worden dat de prijsstijging aan de matige kant zullen zijn.

Nauw verband met dit vraagstuk houdt de toeristische en recreatieve ontwikkeling. Wij willen de erkentelijkheid uitspreken voor de maatregelen die zijn genomen om het toerisme en de toeristische industrie te bevorderen. Wij denken hierbij met name aan de nieuwe organisatiestructuur met betrekking tot het vreemdelingenverkeer en de huidige aanpak van de toeristische promotie. Indien men beschouwingen leest over de wijze waarop deze zaak thans wordt aangepakt en de structuur van het Nederlands Bureau voor Toerisme wordt uitgebouwd, dan mag voorshands tevredenheid worden uitgesproken over de huidige ontwikkeling. Nederland zal in dit opzicht een moeilijke positie blijven innemen. Het uitgaande reizigersverkeer zal ook in de komende jaren nog sterk toenemen, hetgeen betekent dat het sectorale betalingsbalanssaldo nog sterk negatief zal zijn. In verband hiermede zouden wij toch nog eens willen ingaan op de coördinatieproblematiek tussen het Ministerie van Economische Zaken en dat van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Met name zouden wij willen wijzen op de achterstand in de toeristische infrastructuur. Een eerste vereiste zal het zijn om deze achterstand in te halen wil men de buitenlandse toeristische consument kunnen contenteren. Het onderscheid dat departementaal gemaakt wordt tussen toerisme en recreatie zou bij deze coördinatieproblematiek zodanig vertaald moeten worden dat en het recreatieve element en het toeristische element in combinatie een aparte behandeling krijgen. Wij doelen hierbij met name op die gebieden die volgens de tweede nota Ruimtelijke Ordening zijn aangewezen om een belangrijke functie in de hierbovengenoemde beide opzichten te vervullen. Uit de memorie van antwoord hebben wij begrepen dat beide departementen, naast de samenwerking in incoördinatieverband naar een oplossing van het hierboven gestelde zoeken. Op welke termijn mogen in dit opzicht concrete beleidsbeslissingen worden verwacht, of is het mogelijk dat reeds in de begroting 1971 hieromtrent iets naders kan worden geconcretiseerd.

Tenslotte willen wij de problematiek zoals die zich in Frankrijk openbaart duidelijk maken. Onder de slogan „Nlever een toerist dan een koe" wordt daar de toeristische promotie gevoerd. Ik wil hierover geen waardeoordeel uitspreken, maar ik wil wel zeggen, dat als het reizen naar Frankrijk als

Horbach e. n.

toeristisch verschijnsel gehandhaafd moet blijven ook de Brie en de Camenbert een wezenlijk onderdeel hiervan uit zullen moeten maken.

De heer Albeda (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mij vanmiddag beperken tot de bespreking van een klein aantal punten. Wanneer wij in het midden van 1970 rondzien naar de economische situatie is het niet eenvoudig het beeld, dat wij voor ons krijgen te duiden. Er is in de eerste plaats een hoog niveau van werkgelegenheid en een blijvende spanning op de arbeidsmarkt. Er is in de tweede plaats een blijvend, wellicht wat krap evenwicht op de betalingsbelans. Er is een redelijke economische groei, die thans weer wordt geraamd op 5 pct. per jaar; er is een sterke, een te sterke inflatie, die internationaal maar ook nationaal haar tempo blijft behouden. De gemiddelde prijsstijging van 1959 tot 1968, aldus de memorie van toelichting, was 3,7 pct. Het percentage ligt de laatste jaren duidelijk hoger. Opmerkelijk is ook, dat er slechts een geringe stijging is van de reële lonen, wat op zich zelf een impuls is voor sterkere stijging van de nominale lonen. Er is verder een duidelijke toeneming van het aantal bedrijfstakken en ondernemingen, dat door de overheid wordt gesteund. Ik volg de beurskoersen niet zo nauwlettend als onze mede-senator de heer Dmkers, maar het is ook mij opgevallen, dat de aandelenkoersen van dieptepunt naar dieptepunt gaan, met name onder invloed van de Amerikaanse economie, waar volgens het weekblad „Time” alles wat stijgen moet – werkgelegenheid, productie en dergelijke – daalt en alles wat dalen moet – de prijzen, de aantallen werklozen enz. – stijgt.

Het is duidelijk, dat het beeld van de Westeuropese economie anders is dan dat van de Verenigde Staten. Er is ook een anders gevoerd beleid. Bovendien kan men stellen, dat de Westeuropese conjunctuur minder afhankelijk is van die van de Verenigde Staten dan vroeger wel het geval is geweest. Voor Nederland geldt, daarop is terecht gewezen in het jaarverslag van de Nederlandsche Bank, wat niet alleen voor Nederland, maar wellicht voor alle welvaartsstaten fundamenteel is, nl. het vraagstuk van de grote claims op het nationaal inkomen. Deze worden in het jaarverslag van de Nederlandse Bank nog eens opgesomd. Onze particuliere consumptie ligt betrekkelijk laag ten opzichte van het totale nationale inkomen, namelijk op ongeveer 61 pct. Dit ligt betrekkelijk vast door de grootte van de overgedragen inkomens en mede door de indexering van de lonen, waarbij overigens kan worden aangetekend, dat lonen in het algemeen de prijzen doen stijgen, indexering of niet. Daarnaast ligt de investering in vaste activa van bedrijven op ongeveer 9 pct. Ook dit percentage ligt betrekkelijk vast. Een nogal harde post is voorts die van de overheidssalarissen. Dit betreft 12 pct. Hetzelfde geldt voor overheidsinvesteringen, materiële overheidsconsumptie en woningbouw, die gezamenlijk 15 pct. bedragen, en de ontwikkelingshulp. Op deze wijze is er, zo concludeert het jaarverslag, weinig ruimte voor de verdere uitbreiding van een aantal belangrijke posten en er zijn een aantal posten, waarvan niemand betwijfelt dat zij zullen moeten worden opgevoerd. Ik denk hierbij aan de woningbouw, het onderwijs en de sociale voorzieningen. Ten slotte is er nog een discussie gaande over de defensie.

Gezien het aantal claims dat er ligt en gezien het redelijke verlangen naar een bepaalde stijging van het particuliere inkomen, is een inflatie ook in de komende jaren bijna onvermijdelijk. Ik meen, dat de inflatie zo'n belangrijk vraagstuk is, dat het noodzakelijk is om door te denken over de vraag, wat men aan die inflatie kan doen.

Op dit ogenblik zie ik hiervoor twee oplossingen. De eerste oplossing is het voeren van een zeer stringente loon- en prijsbeleid, maar het is duidelijk, dat zonder een alround inkomenspolitiek een dergelijk beleid niet goed uitvoerbaar is. Het andere alternatief is naar mijn mening een verdere opvoering van de economische groei om de ruimte in onze nationale economie te vergroten.

Albeda

Het belangrijkste middel om de economische groei op dit ogenblik op te voeren is wellicht het opvoeren van de participatiegraad der beroepsbevolking. Op dit punt is er door de heer Van Praag een curieus voorstel gedaan in Economisch-Statistische Berichten van 27 mei jl. Deze heeft gesteld, dat door subsidiëring van crèches op grote schaal een vergrote participatiegraad in de beroepsbevolking kan worden verkregen. Hij heeft ook een berekening gemaakt, die inmiddels alweer is aangevallen, dat een investering van 450 mln. in crèches de overheid aan belasting niet minder dan 900 mln. zou kunnen opleveren. Ik vind dit een curieus voorstel, maar ik wil toch aan de Minister vragen of hij ook andere mogelijkheden ziet voor een verdere opvoering van de economische groei. Ik kom hiermee ook op een ander punt, namelijk op de vraag of economische groei eigenlijk wel moet worden bevorderd.

Er zijn tegenwoordig meer en meer groepen die stellen, dat juist onze jacht naar economische groei de grondfout is van ons economische stelsel. Er is een soort „economofobie” aan het opkomen, een afkeer van alles wat economisch is, die maakt, dat het pleiten voor economische groei bijna moet worden gerekend onder de hoofdzonden. Toch ben ik het op dit punt geheel eens met hetgeen mijn collega Pen in het laatste nummer van de Haagse Post heeft geschreven. Hij heeft daarin gesteld, dat men niet tegen economische groei kan pleiten en tegelijkertijd de zorg voor het milieu sterk ter harte kan nemen. Ons milieu moet immers meer en meer worden gecreëerd. Men kan de vervuiling van de Groningse kanalen niet tegengaan wanneer daarvoor niet de economische middelen bestaan. Men kan de luchtverontreiniging in het westen niet te lijf gaan wanneer er geen economische groei is. Met al deze zaken is geld gemoeid. Zonder economische groei is dit onmogelijk. Ik meen dan ook dat men niet mag stellen, dat het wezenlijke morele vraagstuk van onze economische orde is, de bezetenheid van de economische groei. Wellicht zou men veeleer moeten zeggen, dat het wezenlijke vraagstuk is, de bezetenheid van de steeds stijgende vraag naar goederen voor de particuliere consumptie. De spanning tussen particuliere en publieke behoeften wordt meer en meer kenmerkend voor de huidige fase van de economische ontwikkeling. Daarom is het zich alleen maar afzetten tegen economische groei zonder dat te kwalificeren, negatief en zelfs destructief te achten. Hiermee is naar mijn mening ook de problematiek van de loon- en prijsbeleid aan de orde.

Het is voor mij de vraag of het juist is, dat er nog steeds twee Ministers zijn betrokken bij lonen en prijzen.

Het feit dat Minister De Block niet langer de verantwoordelijkheid voor zijn departement wilde aanvaarden, toen de indexering der lonen werd ingevoerd, bewijst wel, hoe nauw loonpolitiek en prijsbeleid samenhangen. Er zijn bovendien interessante voorbeelden in het buitenland – Oostenrijk en Noorwegen – waar een sterk samenhangend loon- en prijsbeleid wordt gevoerd, waarbij het mogelijk blijkt in één orgaan zowel vakverenigingen als werkgeversorganisaties nauw te betrekken bij het beleid ten aanzien van prijzen en lonen. Wellicht is dat voorbeeld voor ons ook leerzaam.

In de huidige fase lijkt mij het prijsbeleid een onmisbare component van het economische beleid. Van vele kanten wordt overigens wel gewezen op de vraag van de effectiviteit van het prijsbeleid. Men mag toegeven dat die effectiviteit niet altijd verzekerd is. Meestal werkt prijsbeleid meer vertragend dan definitief, de verhoging wordt wel tegengehouden, zij wordt niet wezenlijk tegengehouden. Toch lijkt mij ook die vertragende werking op de prijsstijging de moeite waard. Het is de vraag, of prijsbeleid een zaak is die de overheid alleen aan kan. Ik geloof, dat het goed is te pleiten voor een sterkere steun aan de consumentenorganisaties. De vraag rijst, of het niet mogelijk zou zijn de consumentenorganisaties een royale toegang te geven tot zendtijd op de te-